

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת ויגש תשע"ו לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תתצ"ח

לחם, לא תחסר כל בה וגו', השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך וגו', וזכרת כי ה' אלקיך הוא הנותן לך כח לעשות חיל וגו'. ונראה דהנה בתורת משה לרבינו החתם סופר (פ' עקב נז.) כתב לפרש מה שאמרו חז"ל (ברכות מד.) השותה מים לצמאנו אומר בורא נפשות רבות וחסרונן וכו'. דלכאורה נהי דטובה גדולה עושה הקב"ה עם בריותיו להשקות צמא לרוות צמאנו, היינו מפני שבראו חסר ונצמא למים. ואילו בראו בשלימות לא היה צמא ולא היה צריך למים, נמצא ברכה זו מה טיבה. אבל האמת היא כי זו היא עיקר טובת בריאת האדם, שלכך נברא בחסרון, שיכיר בוראו ויעבוד ה' ויזכה לשני עולמות. נמצא חסרונו יותר טובה לו מכל טוב. והיינו דמברך ברוך הבורא נפשות רבות וחסרונם, שאנו מברכים אותו ית"ש על מה שברא הנפשות עם חסרונות, שאין לו כל צורכו, וחסרים ממנו צורכי חיותו. ועל זה אנו מברכים ומשבחים אותו, יותר על כל מה שברא להחיות בהם נפש כל חי, כי על ידי זה ברוך חי העולמים, זוכה לשני עולמות עבדה"ק.

ואם כן כאשר מתחלה יש חסרון מאת ה', זהו טובה עצומה להאדם להתדבק בה'. כשאינו בריא, או פרנסתו מצומצמת, הוא נושא עיניו אל ה', אנא ה' הושיעא נא. ויש בזה מעלה יתירה על מי שאין לו רק טובות בלי הקדמת החסרון, כי אז יתכן שישכח את ה'. ולכן כאשר ה' אומר שמביאך אל ארץ טובה אשר לא תחסר כל בה', הרי זה אליה וקוץ בה, וצריך ה' להזהיר תיכף, השמר לך פן תשכח את ה' וגו'.

אמנם כנגד זה שינה ה' את טבע הארץ, שהגם שהיא סמוכה לארץ מצרים, שאינה נצרכת למטר השמים

ויברך יעקב את פרעה ויצא מלפני פרעה (מז-יז). ברש"י מה ברכה ברכו, שיעלה נילוס לרגליו, לפי שאין מצרים שותה מי גשמים, אלא נילוס עולה ומשקה, ומברכתו של יעקב ואילך, היה פרעה בא אל נילוס והוא עולה לקראתו, ומשקה את הארץ (תנחומא ישן נשא כב) ע"כ. ובתרגום יונתן הוסיף שבירכו שימנע שני הרעב ממצרים, וכן מבואר בתוספתא (סוטה ג-א) ע"ש. ונראה ששני הדברים עולים בקנה אחד, כי סיבת הרעב הוא מעצירת המים שלא היה עולה. וכאשר נתברך פרעה שיעלה המים לקראתו, השקה המים את הארץ, וממילא נפסק הרעב. ויש להבין למה בירכו בברכה זו דייקא.

ונראה דהנה הכתוב אומר בשבחה של ארץ ישראל, כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה, לא כארץ מצרים הוא אשר יצאתם משם, אשר תזרע את זרעך, והשקית ברגלך כגן הירק, והארץ אשר אתם עוברים שמה לרשתה, ארץ הרים ובקעות, למטר השמים תשתה מים, ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה, תמיד עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה (דברים יא-י). וברש"י ארץ מצרים היה צריך להביא מים מנילוס ברגלך ולהשקותה, צריך אתה לנדד משנתך ולעמול, והנמוך שותה ולא הגבוה, ואתה מעלה המים מן הנמוך לגבוה, אבל זו למטר השמים תשתה מים, אתה ישן על מטתך והקב"ה משקה, נמוך וגבוה, גלוי ושאינו גלוי כאחת ע"כ. ויש להבין הלא גם במצרים עולה הנילוס מאליו ומשקה את הארץ, ואין צריכין לשאוב המים להשקות השדות, ולמה אמר שהיה צריך להביא מים מנילוס ברגליו.

ויש לומר כי הכתוב אומר (שם ח-ז) כי ה' אלקיך מביאך אל ארץ טובה וגו', ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה

ושפל בחינת ערוה, ולכן תבואתה מגושמת ביותר, ומשפיע על האוכלה שנעשה ממנה בשרו ודמו. והיא דוגמת דאיתא במדרש (במדב"ר טז-יב) יש ארץ שמגדלת גבורים ויש שמגדלת חלשים וכו'. וכן אמרו (שם כ-כב) יש מעינות שמגדלין גבורים ויש חלשים, יש צנועין ויש שטופין בזמה וכו' ע"ש. וכמו כן מצרים היא ערות הארץ, ולכן מצרים שטופי זמה הם (רש"י יב-ט). ולא עוד אלא שהנילוס היה משקה ומצמיח הארץ, והיאור היה העבודה זרה של פרעה, שאמר (יחזקאל כט-ג) לי יאורי ואני עשיתני, ואם כן גם כח הצמיחה שבמצרים בא מטומאת עבודה זרה, ועל כן השפעת לחמה השפיע גם על ישראל שהיו שטופים בעבודה זרה (רש"י שמות יב-ו).

לְעֹמֵת זה ארץ ישראל, הארץ היא קדושה בעצמותה, וארץ ישראל מקודשת מכל הארצות (כלים א-ו), וכח הצמיחה היא ממטר השמים, מקום טהרה. ועיין בחתם סופר (פ' עקב מג.), כי מטר חשוב יותר מגשם, כי גשם איננו אלא גשמיות להצמיח כל פרי, ומטר כולל כל שפע אלקי רוחנית ושפע תורה ונבואה ועזר אלקי ע"ש. וזהו שאמר הכתוב במעלתה, שאיננה כארץ מצרים אשר השקית ממי נילוס, מים של עבודה זרה, אלא ארץ ישראל למטר השמים' תשתה מים, שהיא באה משמים, ולא רק גשם אלא מטר, ולכן יש קדושה עצומה בפירותיה, ומזכך ומקדש את האוכל פירותיה.

וְלֹא עוד, אלא עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, דכמו שעין רעה שולח מארה במה שרואה, עד שאמרו (בבא מציעא קו.) אסור לו לאדם שיעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה [שלא יפסידנה בעין הרע] ע"ש. כן לעומת זה מי שיש לו טוב עין מכניס בה ברכה, וכמו שאמר בועז לרות, עיניך בשדה אשר יקצורון (רות ב-ט). ומכל שכן עין טובה של הקב"ה שמסתכל בה תמיד, ממשיכה ברכה מיוחדת לתוכה מעצם ראייתו.

וְלֹכֵן הגם שמאכלי תבואות הארץ מגשם את האדם, וכל מה שאוכל יותר ויותר נעשה חומרו מגושם, ונעשה דל מעבודת ה' ותורתו, ארץ ישראל לא כן הוא, ולא במסכנות תאכל בה לחם, שאכילתה תגשם את האדם לעשותו מסכן ודל בתורה ועבודה, אלא 'ואכלת ושבעת', גם כאשר תאכל עד כדי שביעה, תתעלה באכילתה וזכרת את ה' אלקיך. וכמו שכתב הב"ח (או"ח סימן רח) על מה שכתב הטור, שאין לומר בברכה מעין שלש, ונאכל מפריה

אלא הנילוס משקה את הארץ, תשתנה ארץ ישראל שנצרכת למטר השמים. ולכן הגם כי לא תחסר כל בה, מכל מקום צריכין למטר שיצמיח את הארץ, ויהיו עיני ישראל נשואות למרום תמיד לצורך הגשמים, שלא יעזור ה' את השמים ולא יהיה מטר, והאדמה לא תתן את יבולה. ובארץ מצרים גם כאשר ימנע ה' מי הנילוס מלעלות ולהשקות את הארץ, יכולים לשות עצות בנפשם, והשקית ברגלך, יוכל לשאוב המים מהנילוס ולהשקות בעצמו. לא כן הארץ אשר אתם עוברים שמה לרשתה, למטר השמים תשתה מים, ואם ה' עוצר את השמים, אין מים, וממילא תהיו דבוקים בה' תמיד, ולכן טובת ארץ ישראל עדיפא מטוב ארץ מצרים, כי תצטרכו לצפות לעיני ה' להוריד לכם המטר שלא יעצר, ולא כארץ מצרים אשר אתה בעצמך יכול להשקותה ברגלך בכל עת. [ועיין בשמן ראש בראשית ח"ט שיג', שמות ח"ט ס"ה].

*

וַיֵּשׁ לומר עוד, בהקדם מה שכתוב באגרא דפרקא (רמז קכו) בשם הרה"ק רבי מענדל מרימנוב זי"ע שאמר על מה שהוא מן התימה שאנחנו רואין כמה פעמים הילדים בקטנותם הולכים לבית רבם ומתמידים בלימוד תורתם ומתפללים בכוונה ועונים אמן יהא שמיה רבא ואמן ומיישרים אורחותם, ואחר כך כשמתגדלים מתהפכים ח"ו במדות גרועות ומבטלים התורה והתפלה וכיוצא, ומאין יתהווה זה, הרי התורה שלמדו בקטנותם והוא הבל שאין בו חטא היה מהראוי שתעמוד למשען להם, ויוסיפו אומץ בנפשותם, כי מצוה גוררת מצוה. ואמר הוא ז"ל שהוא על שאבותיהם האכילו אותם ממון גזל שסיגלו על ידי משא ומתן שאינו באמונה, ונתפטמו באיסורים, ושב להם לבשר מבשרם, ועל ידי זה נולדים תאות ומדות גרועות. והביא ראיה מזפק העוף, על שנהנה מן הגזל לא נתקרב לגבי המזבח, כי לא לרצון יהיה (ויק"ר ג-ד), והגם שהעוף לא נצטוה, הנה השי"ת שונא חמס עכ"ד. וסיים עלה, וסייעתא לדברינו ממה שאמרו בוהר (ח"ב ג.) בפסוק (משלי כג-ו) אל תלחם את לחם רע עין, דאלמלא הוי טעמו ישראל נהמא דמצראי לא היו באים לידי שיעבוד. והנה על ידי שטעמו מלחמם קנו לעצמם איכות החומריות ומדות רעות ע"ש.

וּבִיאֹר הדברים, כי ארץ מצרים בעצם היא ערות הארץ (מב-ב), האדמה שעליה שורשה ממקום נמוך

הלחם אשר הוא אוכל, קאי על יוסף, על הלחם שיוסף אוכל, על זה היה אדונו משתדל להמציאו לו תמיד כפי רצונו של יוסף.

*

ויתבאר בזה גם מה שנאמר אצל יוסף, כאשר באו אחיו לשבור בר ממצרים, שאמר הכתוב, ויצו יוסף וימלאו את כליהם בר (מב-כה). והנגינה היא מונח זרקא סגול. דאיתא במדרש (ב"ר צ-ה) ויקבוץ את כל אוכל שבע שנים וגו' אוכל שדה העיר אשר סביבותיה נתן בתוכה (מא-מח), נתן מה שבתחום טבריה בטבריה, ומה שבתחום צפורי בצפורי, מפני שכל ארץ וארץ מעמדת פירותיה ע"ש. והיינו שיוסף קיבץ בשבע שני השובע, לא רק התבואה של ארץ מצרים, אלא גם תבואה מארץ כנען, ונתנם באוצרות שונות להיות שמורים על שנות הרעב. וכאשר מכר אחר כך יוסף תבואה, היו יכולים אנשי כנען לקנות מתבואת מדינתם.

והנה תבואת ארץ ישראל יש לה שלשה מעלות יתירות, הנוגע ליעקב ולבניו, כי יש בה קדושה יתירה על תבואת מצרים משלש סיבות, שהאדמה קדושה, והמטר המצמיח אותה קודש, ממטר השמים, ושוב עיני ה' הרואות אותה תמיד משפיע עוד קדושה בראייתה. ולכן צוה יוסף למלאות כליהם בר הבאה מארץ ישראל, מונח זרקא סגול, להניח ולזרוק לכליהם בר עם סגול, שיש לה שלש מעלות יתירות בקדושה על תבואת ארץ מצרים.

*

ונחזור כעת לתחלת הפרשה, שהתוודע יוסף אל אחיו, ואמר הכתוב ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף, העוד אבי חי, ולא יכלו אחיו לענות אותו, כי נבהלו מפניו (מה-ג). ותמהו המפרשים על שאלתו 'העוד אבי חי', כי כבר שאל אותם זאת בעת שבאו בחזרה, ויאמר השלום אביכם הזקן אשר אמרתם, העודנו חי, ויאמרו שלום לעבדך לאבינו עודנו חי (מג-כו), ומאז עדיין אל חזרו לביתם, ומה שאל כעת עוד הפעם העוד אבי חי.

ולאח בפרשה כשבאו חזרה ליעקב כתיב, ויגידו לו לאמור עוד יוסף חי, וכי הוא מושל בכל ארץ

ונשבע מטובה, שאין לחמוד את הארץ בשביל פריה וטובה אלא לקיים מצות התלויות בה. וכתב הב"ח ותימא והלא קדושת הארץ הנשפעת בה מקדושת הארץ העליונה, היא נשפעת גם בפירותיה, שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ, כי על כן הזהיר ואמר בסוף פרשת מסעי (במדבר לה-לד) ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה, כי אני ה' שוכן בתוך בני ישראל, ואמר אם תטמאו את הארץ, נמשכת הטומאה גם בפירותיה היונקים ממנה וכו'. כי כשהטומאה נכנסת עם אכילת פירות בתוך בני ישראל, יוצאת כנגדה הקדושה מקרב ישראל. ועל כן ניהא שאנו מכניסין בברכה זו ונאכל מפריה ונשבע מטובה, כי באכילת פירותיה אנו ניזונים מקדושת השכינה ומטהרתה ונשבע מטובתה עכ"ל"ק.

ובזה נבוא אל המכוון, כי יעקב אבינו השיג שביאתו למצרים זהו תחילת גלות מצרים, שיצטרכו להשאר שם עד שיבוא זמן גאולתם, וממילא יהיו מוכרחים לאכול מתבואת ארץ מצרים, שזה יוכל לפעול על מהותם. [והגם שמבואר בדעת זקנים לבעלי תוספות (מו-כט) כי ארץ גושן היא בגבולי ארץ ישראל כמו שנאמר (יהושע טו-גא) גושן וחלץ וגולה ע"ש. ואם כן התבואה שם היא מארץ הקדושה, מכל מקום עדיין כח צמיחתה היא מהנילוס, שזה יוכל להשפיע על האוכל מתבואתה]. על כן השכיל שהוא ברוב קדושתו יתן הברכה שיעלו המים מהנילוס לקראת פרעה, ואז יהא משקה את הארץ להצמיח את תבואתה, ובוזה שעלה המים מכחו של יעקב, יחליש הטומאה השורה בהמים הללו, וממילא יהיה בו גם צד של קדושה עבור שעלו בדיבורו של יעקב.

*

ובזה היה נראה לבאר מה שאמר הכתוב אצל יוסף כאשר בא לביתו של פוטיפר, ויעזוב כל אשר לו ביד יוסף ולא ידע אתו מאומה, כי אם הלחם אשר הוא אוכל (ט-י). (ועיין ברש"י ובאבן עזרא). ויש לומר כי יוסף הצטער שיצטרך לאכול פת מצרים, וזה יחליש אותו מקדושתו, על כן ביקש מאדונו כי הוא ישרתהו באמונה יותר מהמשוער, ועבור זה מבקש ממנו רק דבר אחד, שימציא לו תבואה מארץ כנען הסמוכה למצרים, ומזה הלחם יתפרנס עצמו. וזהו שאמר הכתוב ולא ידע אתו מאומה, כי יוסף עשה לו כל צרכיו באמונה, רק בדבר אחד היה לו קשר עם אדונו, כי אם את

מצרים, ויפג לבו כי לא האמין להם, וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דבר אליהם, וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אותו, ותחי רוח יעקב אביהם (מה-כו). ויש להבין למה מתחלה לא האמין להם, עד שדיברו אליו את 'כל דברי יוסף אשר דבר אליהם'. ונראה על פי מה שכתוב בישמח משה (פ' וישב) על הפסוק וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו (א-ג), ופירש רש"י שגולד לו לעת זקנתו. ואונקלוס תרגם, ארי בר חכים הוא ליה, שכל מה שלמד משם ועבר מסר לו, דבר אחר שהיה זיו איקונין שלו דומה לו (ב"ר פד-ח) ע"ש. ולכאורה על פירוש התרגום קשה, מדוע לא מסר גם לשאר בניו כמו לו, ועל פירוש השלישית קשה, מה זה השבח במה שזיו אקונין דומה לו.

אך יוסף ידע גודל מעלתו שזיו איקונין שלו דומה לאביו, הוא יש לו תכונות של קדושה יותר מכל האחים, ואם יכשל בהחטא אז יוסר ממנו הון עצום המתנה הטובה שזיו איקונין דומה לשל אביו, ולא רצה לאבד את צורתו. וזהו שאמרו שנראית לו דמות דיוקנו של אביו, והיינו שעל צורתו יש דמות דיוקנו של אביו, ולא היה מוכן להפסיד זאת עבור הנאה של שעה מועטת, ולכן וינס ויצא החוצה.

והנה כאשר רצה יוסף להתוודע לאחיו, הבין כי לומר להם סתם אני יוסף, יתעצבו מאוד, כי יחשבו מי יודע מה נעשה ביהדותו כל הימים הללו שהוא במצרים, וכדי לשמח את לבבם מוטל עליו להודיעם כי הוא עומד חי בצדקו, ואני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי מצרימה (מב-ד), שאני אותו יוסף במדריגה כמו שהייתי בעת אשר מכרתם אותי מצרימה. ועל כן אמר לאחיו, 'העוד אבי חי', תתבוננו העוד צורת אבא שיש עלי עדיין חי, שלא אבדתי צורתו כי לא נשתנה קדושתו, ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו 'מפניו', שהכירו צדקתו על פניו.

ועל כן אמר להם יוסף, והגדתם לאבי את כל כבודי במצרים, 'ואת כל אשר ראיתם' (מה-ג), שיספרו לו גם מה שראו בעיני עצמם על צורתו שהיה בו זיו איקונין של אביו, ובזה ישמחו את לבבו. ולכן כאשר בתחלה אמרו לו הבשורה כי עוד יוסף חי, וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים, שעומד בקדושתו שהוא המושל על כל טומאת מצרים, ולא מצרים מושל עליו, ויפג לבו כי לא האמין להם, אך כאשר דיברו אליו את כל דברי יוסף אשר דבר אליהם, היינו שסיפרו לו גם 'את כל אשר ראיתם', שראו עליו זיו איקונין של יעקב, אז ותחי רוח יעקב אביהם.

וכתב לפרש על פי מה שכתב הרמב"ן (פ' בראשית) על הפסוק זה ספר תולדות אדם (ה-א), בשם רב שרירא גאון, שמסרו החכמים אחד לחבירו הכרת פנים וסדרי השרטוטין וכו', ואין מוסרין סתרי תורה ורוזין, אלא למי שרואין בו סימנים שראוי לכך עכ"ד. והשתא אתי שפיר, דמתחלה פירש ארי בר חכים וכו', ושלא תקשה מפני מה מסר רק לו ולא לשאר בניו, לזה אמר שהיה זיו אקונין דומה לו, רצה לומר דודאי שם ועבר שמסרו רזי תורה ליעקב, היינו מפני שראו בהשרטוטין שיש לו סימנים הראוי לזה, ולפיכך גם יעקב לא מסרו אלא ליוסף, מפני שהיה לו אותן השרטוטין של יעקב, שהיה זיו איקונין דומה לו, מה שאין כן שאר בניו שלא היה להן אותן השרטוטין לא היה יכול למסור להם, ושניהם דברים אחדים עכ"ד.

ובזה היה נראה לבאר מה שנאמר בנסיונו של יוסף, ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו וגו' (לט-יא). וברש"י נכנס לעשות צרכיו עמה, אלא שנראית לו דמות דיוקנו של אביו וכו' (סוטה יא:). ע"כ. והכוונה הוא דאיתא במשנה (אבות ב-א) הוי מחשב שכר עבירה כנגד הפסדה, ופירש הרבינו יונה, פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמור, שכר גדול יש בעשות העבירה הזאת וארויח בה כמה וכמה, והנאה גדולה יהיה לי, ואיך לא אעשה אותה. השמר לך וחשוב את אשר תפסיד עליה באחרית הימים, והוא כפלי כפלים מאותו שתרויח עתה, והצער העתיד ארוך וגדול

הגליון הזה נתגב על ידי

מזה"ר ר' יצחק מרדכי ראאב הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	מזה"ר ר' צבי פיש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	הרב שמואל באדאנסקי שליט"א לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת נכדתו למול טוב
--	--	--